

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 5, ISSUE 10, P. 77 - 113.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 5,
SAYI 10, S. 77 – 113.

Öğretmen Yapımı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Soru Türleri ve Kapsam Geçerliğine Göre İncelenmesi¹

Mehmet UYMAZ² & Hüseyin ÇALIŞKAN³

Özet

Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruları soru türlerine ve kapsam geçerliğine göre incelemektir. Araştırma, nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve betimsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu Sakarya ili Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Hendek ve Ferizli ilçelerindeki 30 ortaokulda görev yapan 32 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden beşinci sınıf düzeyinde 54, altıncı sınıf düzeyinde 69 ve yedinci sınıf düzeyinde 72 adet olmak üzere toplamda 195 adet sınav kâğıdı yani doküman toplanmış ve incelenmiştir. Araştırmada, “Soru Türü Belirleme Formu” ve “Belirtke Tablosu” olmak üzere iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu formlar aracılığı ile sınav kâğıtlarındaki 6067 soru nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılarak araştırmanın amacı bağlamında çözümlenmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda çoğunlukla çoktan seçmeli, en az ise açık uçlu sorulara yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin hazırlanmış oldukları sınav sorularının kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla yapılan betimsel analizler neticesinde hem üniteler hem de kazanımlar açısından sınavların kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sınav soruları, soru türleri, kapsam geçerliği.

An Investigation on the Teacher-Made Social Studies Course Exam Questions in Terms of the Type of the Questions and Content Validity

Abstract

The aim of this study is to analyze the social studies teachers' exam questions in terms of types of the exam questions and content validity. The study was designed as a qualitative research and it was carried out using the descriptive survey model. The study group consisted of 32 social studies teachers working in 30 different secondary schools in Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Hendek and Ferizli districts of Sakarya province. Totally 195 exam papers (document), 54 from fifth grade, 69 from sixth grade and 72 from seventh grade, collected from social studies teachers were analyzed. In the study two data collection tools were used. These tools are “The Determining the Type of Question Form” and “The Table of Specifications”. By means of these tools, 6067 questions in exam papers were analyzed by using descriptive method of qualitative analysis methods and in the context of the aim. According to the results of the study, social studies teachers chose mostly multiple choice questions, but they chose very few open ended questions. With the purpose of determining the result of the content validity analysis, it was found that the content validity was low on the basis of both units and learning outcomes.

Key Words: Social studies, exam questions, type of questions, content validity.

¹ Bu çalışma, “Öğretmen Yapımı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Soru Türleri, Kapsam Geçerliği ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi” adlı tezin bir bölümünden alınarak hazırlanmış ve Nisan 2016’da gerçekleştirilen V. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² İdari Personel, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, muymaz@sakarya.edu.tr

³ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, caliskan06@gmail.com

Giriş

Eğitim; yaşantılar yoluyla deneyimleyerek, gözlemleyerek, deneme-yanılma yoluyla, kendi bilişsel şemalarını yapılandırma sürecidir. Okula belirli bir dünya görüşüne sahip olarak gelen öğrenciler, dış dünyadan aldıkları girdileri bazı süreçlerden geçirip kendileri dışındakileri gözleyerek, yaparak ve yaşayarak öğrenirler (Şişman, 2010). Yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen yeni eğitim sistemimiz de yaparak yaşayarak öğrenme ilkesini temel amaç olarak belirlemiştir. Bilgi çağının yaşandığı günümüzde eğitim sisteminin amacı bilgiyi öğrenciye doğrudan aktarmak değil, bilgiye öğrencilerin kendilerinin ulaşmalarını sağlamaktır (Kaptan, 1999). Eğitim kurumlarının etkili olabilmesi için, okullardaki eğitim öğretim etkinliklerinin bir hedef dâhilinde ve planlı olarak yürütülmesi gerekmektedir. Bu etkinliklerin amaçlı ve planlı bir şekilde yürütülmesindeki temel unsur ise hedeflerdir (Anderson ve diğerleri, 2001).

Bütün eğitim faaliyetlerinde planlı hedefler ve davranışlar bulunmaktadır. Dersler için belirlenen bu hedefler ve davranışlar eğitim-öğretim süreci boyunca öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır (İşman, 2000). Öğrencilerin dersler sonunda hedeflenen kazanımlara ulaşip ulaşmadığını ve aynı hedefler çerçevesinde gelişim gösterip gösteremediklerini gözlemleyebilmek için ölçme ve değerlendirmeden yararlanılmaktadır (Balta 2006). Yeni programlar yapılandırmacı yaklaşım temelinde yapılandırıldığından, bireyin, öğrenme-öğretme sürecinin içerisinde hem zihinsel hem de fiziksel olarak öğrenmeye aktif bir şekilde katılmasını gerektirir (Erdem ve Demirel, 2002). Öğrenme, öğrenenin düşünmeye açık olduğunda ve karşılaşılan sorulara cevap bulmaya çalıştığı anlarda daha etkili gerçekleşmektedir. Ancak bu şekilde kalıcı ve anlamlı öğrenmelerin oluşacağı da bir gerçektir. Öğrencilerin zihinsel süreçlerini harekete geçirebilmek ve içinde bulunulan durumla ilgili gerekli sorgulamaları yaptırabilmek için soru sorma çok önemli bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan, 2011).

Soru sorma, düşünmeyi ateşleyen bir metot olarak kabul edilir. İnsanların düşünmesi daha çok kafada soru işaretleri oluşturarak meydana geldiğinden insanların zihinlerini harekete geçirmek için sorulara ihtiyaçları vardır. Öğrenme, zihindeki sorulara cevap bulmaya yönelik olduğunda daha anlamlı olmaktadır. Soru sorulmaya başladığı andan itibaren düşünme işlemi gerçekleşmeye başlar. Bilimsel düşünmeyi öğrenmede soru sormanın önemi büyüktür. Çünkü bilimdeki gelişmeler zihinlere takılan sorulara cevap arama çerçevesinde gerçekleşmektedir. Öğrencilere yüzeysel ya da ölü sorular yerine düşünmeyi harekete geçiren derinlikli sorular sorulmalıdır. Mantıklı, tutarlı ve düşünmeyi sağlamaya yönelik sorular insanların bilgi, düşünce ve kanaatlerini yeniden gözden geçirmesini sağlar (Özden, 2005).

Ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretmenlerin kullanacakları soruları öğretim programındaki kazanım sayısına göre orantılı bir şekilde ve ölçülmek istenen özellikleri ölçecek şekilde hazırlamaları gerekmektedir. Bir öğretim programı ya da ünite ile ilgili ölçme ve değerlendirme yapmak için, tüm kazanımlarla ilgili ölçme sonuçlarına ulaşılması ile kapsam geçerliği sağlanmış olur (Kılıç ve Seven, 2002). Kapsam geçerliği, ölçme aracının ölçülmek istenen kapsamı dengeli bir şekilde ölçebilme derecesidir. Bir ölçme aracının kapsam geçerliğine sahip olabilmesi için, ölçme konusundaki evreni yeteri derecede örnekleme ve kapsamı gerekmektedir. Ayrıca ölçme aracındaki her bir maddenin ölçülmek istenen davranışı gerçekten ölçmesi gerekmektedir (Küçükahmet, 1999).

Ölçme ve değerlendirme sürecinin en önemli unsuru olarak görülen soruların öğrencilere ne şekilde sorulduğu da önem arz etmektedir. 1998 yılında hazırlanan öğretim programına göre, ölçme ve değerlendirme sürecinde uygulanan sınavlarda geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerine ve çoğunlukla da açık uçlu ve kısa cevaplı sorulara yer verilmekteydi. Ancak yapılandırmacı yaklaşımla birlikte geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinin yanı sıra tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri de önem kazanmış ve öğrencinin problem çözme, araştırma, sorgulama, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerilerini ön plana çıkaran ve üst düzey düşünme becerisi gerektiren sorulara daha fazla yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Kılıç, 2010).

Öğretmenlerin soru sorması öğrencilerin fikirlerini açığa çıkarması, düşünce güçlerini harekete geçirmesi ve meraklarını ortaya çıkarması bakımından önemlidir (Büyükalan, 2004). Genellikle öğretmenler tarafından hazırlanan ve uygulanan sınavlar, öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeylerinin belirlenmesinde en uygun yol olarak görülmesine rağmen, öğretmenlerin sınav hazırlama ve uygulama esnasında ölçme ve değerlendirme kurallarını tam olarak uygulamadıkları bilinmektedir (Balcı ve Tekkaya, 2000). Öğretmenlerin hazırladıkları başarı testlerinde farklı test türlerini kullanmaları ve her bilişsel düzeyden sorulara yer vermeleri, yaptıkları sınavlar sonucunda öğrenciler hakkında daha kesin ve doğru hükümler verilmesine imkân sağlayacaktır. Etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersinde de öğrencilere bilginin yanında kavramlar, değerler ve üst düzey beceriler kazandırmak hedeflenmektedir. Bu hedeflenenleri öğrencilere kazandırmak için öğrenmede ve öğrenileni değerlendirmede kullanılan soruların ezberlenebilir nitelikten ziyade, bilginin yorumlanmasını ve yeni durumlara uygulanmasını içeriyor olması gerekmektedir. Bundan dolayı öğretmenlerin soru sorma ile ilgili becerilerini geliştirmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Öğretmenler öğrenci başarısını ölçmede aynı seviyedeki öğrenmeleri değil, değişik

seviyelerdeki öğrenmeleri ölçebilecek nitelikte sorular sormalıdır. Öğrencilerin zihinsel süreçlerini anlamak ve öğrenme düzeylerini tespit etmek açısından öğretmenlerin sınavlarda sordukları soruların incelenmesi oldukça önemlidir (Çalışkan, 2011).

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi sınavlarında öğretmenlerin hangi soru türlerine yer verdikleri ve soruların öğretim programındaki kazanımlar ile uyumlu olup olmadığının başka bir deyişle kapsam geçerliğinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırlamış oldukları sınavlarda hangi tür sorulara yer verdiklerinin araştırılması ve soruların öğretim programında yer alan kazanımları karşılama durumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve betimsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama modeli, araştırma problemi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı ve problemi anlamayı amaçlayan araştırmalarda kullanılan modeldir (Arıkan, 2011). Betimleme; olayları, objeleri ve problemleri anlama ve açıklamada ilk aşamayı oluşturur. Bilimsel faaliyetler, olayların ve problemlerin betimlenmesiyle başlar. Betimleme sayesinde olayları ve problemleri iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlanır ve aralarındaki ilişkiler belirlenmiş olur (Kaptan, 1998). Betimsel tarama modeli ile elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Analiz sonucunda elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak temel amaçtır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Ferizli ve Hendek ilçelerinde bulunan toplam 30 devlet okulunda görev yapan 32 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma grubunun seçilmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi genel olarak nitel araştırmalarda kullanılır ve bu tür araştırmalarda elde edilen bulguların evrene genellemesi söz konusu değildir. Bu örnekleme türünde araştırmacı kimleri seçeceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örneklem olarak alır (İşçil, 1973). Bu örnekleme yönteminin avantajı örneklem seçiminde araştırmacının önceki bilgi ve becerilerini

kullanmasıdır (Bailey, 1987). Bu bağlamda daha önce edinilen bilgi ve beceriler çerçevesinde araştırmanın amacına uygun olması ve veri toplamanın kolay olması yönünde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi seçilmiştir. Nitel araştırmalarda kolay ulaşılabilir durum örnekleme yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu örnekleme yönteminin kullanılması araştırmanın hız kazanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamındaki soruların türlerinin incelenmesi için “Soru Türü Belirleme Formu” kullanılmıştır. Öncelikle eğitimde ölçme ve değerlendirme sürecinde kullanılan soru türleri ile ilgili bir araştırma yapılmış ve ardından Bahar ve diğerleri (2010), Çalışkan ve Yiğittir (2014) Çepni ve diğerleri (2003), Kaya Uyanık ve Çalışkan (2015) Tekin (1993) ve Turgut ve Baykul (2011)’un çalışmalarından yararlanılarak soru türlerinin yer aldığı form oluşturulmuş ve bu araçla araştırma kapsamındaki öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında hangi tür soruları kullandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde sınav soruları tek tek incelenmiş ve her birinin hangi soru türüne karşılık geldiği belirlendikten sonra sonuçlar bu forma aktarılmıştır. Soruların kapsam geçerliğinin incelenmesi amacıyla “Belirtke Tablosu” kullanılmıştır. İlk olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenmiş ve programda yer alan öğrenme alanları, üniteler, kazanım sayıları, kazanım oranları, süre ve ders saatleri belirtke tablosuna aktarılmıştır. Ardından öğretim programı ile birlikte sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarından da yararlanılarak araştırma kapsamındaki sınav soruları tek tek analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde her bir sınıf düzeyinde yapılan sınavların öğretim programında yer alan kazanımları karşılama durumlarının frekans ve yüzde değerleri belirtke tablosuna aktarılmıştır.

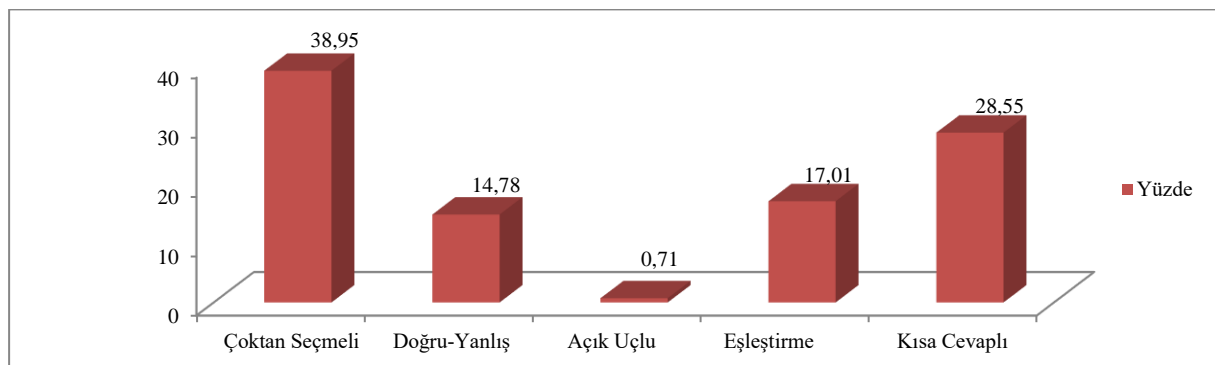
Verilerin Analizi

Araştırmada öğretmen yapımı sınav kâğıtlarından elde edilen verilerin analizinde nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş olan verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde temel amaç, elde edilmiş olan bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmanın veri analizinin ilk aşamasında sınav kâğıtlarında bulunan toplam 6067 soru, kullanılan soru türlerine göre analiz edilmiş ve araştırmacı tarafından hazırlanan soru türü belirleme formuna aktarılmıştır. Soru türlerinin analizi işlemi tamamlandıktan sonra sınav kâğıtlarındaki her bir soru Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımları karşılama durumları açısından analiz edilmiştir. Analizler neticesinde öğretim programındaki kazanımlardan herhangi birine karşılık gelmediği belirlenen 13 adet soru kapsam dışında tutulmuştur. Araştırma kapsamındaki öğretmen yapımı sınav sorularının kapsam geçerliğinin belirlenmesi için yapılan analizler esnasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile birlikte sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarından da yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında, öğretmenlerin 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları 6067 adet soru incelenmiştir. Bu soruların soru türlerine göre genel dağılımına ilişkin bulgular Şekil 1'deki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 1. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Türlerine Göre Genel Dağılımı

Şekil 1'deki grafik incelendiğinde öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında genel anlamda %38,95 oran ile en fazla çoktan seçmeli soru türünü tercih ettikleri görülmektedir. Daha sonra sırasıyla kısa cevaplı (%28,55), eşleştirme (%17,01) ve doğru-yanlış (%14,78) soru türlerine yer verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin sınavlarda en az başvurdukları soru türü ise %0,71 oran ile açık uçlu soru türüdür.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soru türlerinin sınıflar bazında dağılımına ilişkin yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Türlerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Sınıf	Çoktan Seçmeli		Kısa Cevaplı		Eşleştirme		Doğru-Yanlış		Açık Uçlu		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	
5. Sınıf	641	36,73	457	26,19	379	21,72	255	14,61	13	0,74	1745
6. Sınıf	758	35,54	644	30,19	382	17,91	335	15,71	14	0,66	2133
7. Sınıf	964	44,04	631	28,83	271	12,38	307	14,02	16	0,73	2189
Toplam	2363	38,95	1732	28,55	1032	17,01	897	14,78	43	0,71	6067

Tablo 1'e göre, öğretmenlerin sınavlarda tercih ettikleri soru türlerine sınıflar bazında bakıldığında beşinci sınıf düzeyinde %36,73 oran ile en fazla çoktan seçmeli soru türünü tercih ettikleri görülmektedir. Daha sonra sırasıyla kısa cevaplı (%26,19), eşleştirme (%21,72) ve doğru-yanlış (%14,61) soru türlerine yer verdikleri görülmektedir. Beşinci sınıf düzeyinde öğretmenlerin en az tercih ettiği soru türü %0,74 oran ile açık uçlu soru türüdür.

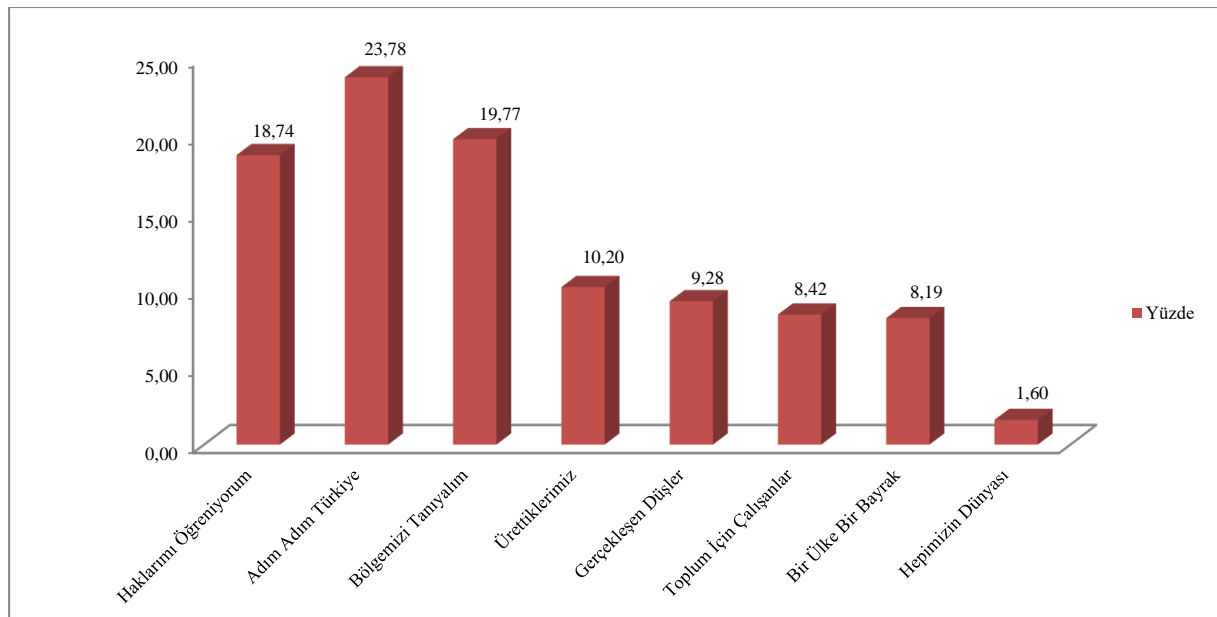
Elde edilen bulgulara göre altıncı sınıf düzeyinde de öğretmenlerin sınavlarda en fazla yer verdikleri soru türü %35,54 oran ile çoktan seçmeli soru türüdür. Öğretmenlerin altıncı sınıf düzeyinde %30,19 oran ile kısa cevaplı sorulara yer vermeleri bu soru türünü de yoğun bir şekilde tercih ettiklerini göstermektedir. Genelde ve beşinci sınıf düzeyinde olduğu gibi altıncı sınıf düzeyinde bu iki soru türünün ardından öğretmenlerin en çok tercih ettikleri soru türleri sırasıyla eşleştirme (%17,91) ve doğru-yanlış (%12,38) soru türleridir. Öğretmenlerin altıncı sınıf düzeyinde sınavlarda açık uçlu soru türüne %0,66 oranında yer vermeleri bu soru türünü fazla tercih etmediklerini göstermektedir. Yedinci sınıf düzeyinde öğretmenlerin tercih ettikleri soru türlerine bakıldığında, %44,04 oran ile çoktan seçmeli soru türünün yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin çoktan seçmeli soru türünün ardından yedinci sınıf düzeyinde sırasıyla kısa cevaplı (%28,83), doğru-yanlış (%14,02) ve eşleştirme (%12,38) soru türlerine yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin genelde ve diğer sınıf düzeylerinde olduğu gibi yedinci sınıf düzeyinde de yine en az tercih ettikleri soru türünün %0,73 oran ile açık uçlu soru türü olduğu görülmektedir.

Araştırmadaki analizler neticesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerine uygulamış oldukları sınavlarda sadece geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri (Bahar ve diğerleri, 2014) adı altındaki soru türlerine yer verdikleri, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri (Bahar ve diğerleri, 2010; Kılıç, 2010, Çalışkan ve Yiğittir, 2014; Kaya Uyanık ve Çalışkan, 2015) ile ilgili soru türlerine ise hiç yer vermedikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer alt amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruların öğretim programında yer alan kazanımlara uygunluğunu, yani kapsam geçerliğinin

olup olmadığını tespit etmektir. Beşinci, altıncı ve yedinci sınıflara ait verilerin analizi neticesinde Şekil 2, Tablo 2, 3 ve 4’te sunulan bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2013-2014 eğitim öğretim yılında beşinci sınıf düzeyindeki sınavlarda sordukları 1745 adet soru incelenmiştir. Bu soruların beşinci sınıf öğretim programındaki ünitelere göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 2’deki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Beşinci Sınıf Ünitelerine Göre Dağılımı

Şekil 2’deki grafikte, incelenen 1745 adet sorunun %23,78’i “Adım Adım Türkiye” ünitesinden, %19,77’si “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinden, %18,74’ü “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesinden sorulurken, %10,20’si “Ürettiklerimiz”, %9,28’i “Gerçekleşen Düşler”, %8,42’si “Toplum İçin Çalışanlar”, %8,19’u “Bir Ülke Bir Bayrak” ve %1,60’sı “Hepimizin Dünyası” ünitesinden sorulduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların beşinci sınıf öğretim programındaki kazanımları karşılama durumlarına göre yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Beşinci Sınıf Kazanımlarına Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Birey ve Toplum		Kültür ve Miras		İnsanlar, Yerler ve Çevreler		Üretim, Dağıtım ve Tüketim		Bilim, Teknoloji ve Toplum		Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler		Güç, Yönetim ve Toplum		Küresel Bağlantılar		Toplam
	Haklarımı Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye	Bölgemizi Tanıyalım	Ürettiklerimiz	Gerçekleşen Düşler	Toplum İçin Çalışanlar	Bir Ülke Bir Bayrak	Hepimizin Dünyası									
Kazanım Sayıları	4	6	7	7	6	5	5	6	46								
Oranı (%)	11	14	14	14	11	11	14	11	100								
Süre/Ders Saati	12	15	15	15	12	12	15	12	96								
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1.Kazanım	108	33,03	154	37,11	98	28,16	110	61,80	44	27,16	31	21,09	58	40,56	5	17,86	608
2.Kazanım	63	19,27	63	15,18	86	24,71	32	17,98	37	22,84	11	7,48	25	17,48	13	46,43	330
3.Kazanım	115	35,17	30	7,23	48	13,79	17	9,55	58	35,80	49	33,33	34	23,78	2	7,14	353
4.Kazanım	41	12,54	18	4,34	10	2,87	11	6,18	9	5,56	40	27,21	13	9,09	6	21,43	148
5.Kazanım	-	-	15	3,61	42	12,07	8	4,49	2	1,23	16	10,88	13	9,09	1	3,57	97
6.Kazanım	-	-	135	32,53	17	4,89	0	0	12	7,41	-	-	-	-	1	3,57	165
7.Kazanım	-	-	-	-	44	12,75	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	44
Toplam	327	18,74	415	23,78	345	19,77	178	10,20	162	9,28	147	8,42	143	8,19	28	1,60	1745

Tablo 2’de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın beşinci sınıf düzeyinde sekiz adet ünite, 46 adet kazanım ve her bir üniteadaki kazanımın ders saatleri ve üniteadaki oranları bulunmaktadır. Kazanımlar “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesinde dört, “Adım Adım Türkiye” ünitesinde altı, “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde yedi, “Ürettiklerimiz” ünitesinde yedi, “Gerçekleşen Düşler” ünitesinde altı, “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinde beş, “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinde beş ve “Hepimizin Dünyası” ünitesinde altı adet olacak şekilde dağılmıştır. Sosyal bilgiler beşinci sınıf ünite kazanımlarının gerçekleştirilmesi için verilen süre ise 96 ders saatidir.

Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesindeki üçüncü kazanım (“Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.”) ile ilgili sorulara %35,17 oranında, birinci kazanım (“Bulduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.”) ile ilgili sorulara %33,03 oranında yer verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu üniteadaki ikinci kazanıma (“İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.”) ait sorulara %19,27 oranında, dördüncü kazanıma (“Çocuk olarak haklarını fark eder.”) ait sorulara ise %12,54 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki birinci kazanıma (“Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıyabilir.”) ait sorulara %37,11 oranında, altıncı kazanıma (“Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.”) ait sorulara %32,53 oranında yer verdikleri görülürken, ikinci kazanıma (“Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere

örnekler verir.”) ait sorulara % 15,18, üçüncü kazanıma (“Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.”) ait sorulara %7,23, dördüncü kazanıma (“Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.”) ait sorulara %4,34, beşinci kazanıma (“Kanıt kullanarak Atatürk inkılablarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.”) ait sorulara ise %3,61 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma (“Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.”) ait sorulara %28,16 oranında, ikinci kazanıma (“Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.”) ait sorulara %24,71 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu ünite kazanımlarından üçüncü kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.”) ait sorulara %13,79, yedinci kazanıma (“Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.”) ait sorulara %13,51, beşinci kazanıma (“Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.”) ait sorulara %12,07, altıncı kazanıma (“Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.”) ait sorulara %4,89 oranında ve dördüncü kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.”) ait sorulara da %2,87 oranında yer ver verdikleri görülmektedir.

Tablo 2’ye göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere uyguladıkları sınavlarda “Ürettiklerimiz” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.”) ait sorulara %61,80 oranında, ikinci kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.”) ait sorulara % 17,98, üçüncü kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.”) ait sorulara %9,55, dördüncü kazanıma (“Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.”) ait sorulara %6,18 ve beşinci kazanıma (“Ekonomideki insan etkisini fark eder.”) ait sorulara %4,49 oranında yer vermektedirler. Yine Tablo 2’de öğretmenlerin sınavlarda altıncı kazanım (“Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.”) ve yedinci kazanım (“İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.”) ile ilgili hiç soru sormadıkları görülmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında “Gerçekleşen Düşler” ünitesine ait kazanımlardan üçüncü kazanıma (“Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak

özelliklerinin farkına varır.”) karşılık gelen sorulara %35,80, birinci kazanıma (“Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.”) karşılık gelen sorulara %27,16 ve üçüncü kazanıma (“Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.”) karşılık gelen sorulara %22,84 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında bu ünitenin kazanımlarından altıncı kazanım (“Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.”) ile ilgili sorulara %7,41, dördüncü kazanım (“Kanıtlara dayanarak, Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.”) ile ilgili sorulara %5,56, ve beşinci kazanım (“Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.”) ile ilgili sorulara %1,23 oranında yer vermektedirler.

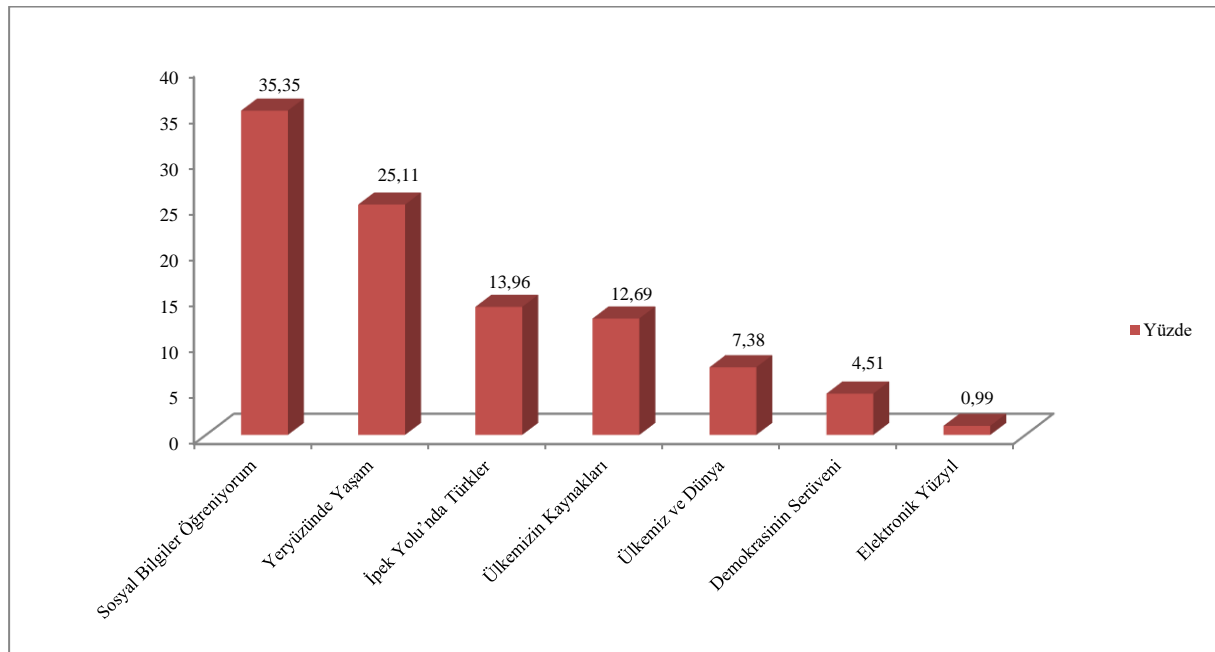
Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinde yer alan kazanımlardan üçüncü kazanım (“Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.”) ile ilgili sorulara %33,33, dördüncü kazanım (“Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.”) ile ilgili sorulara %27,21, birinci kazanım (“Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir.”) ile ilgili sorulara %21,09 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenler bu ünitenin beşinci kazanımı (“Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.”) ile ilgili sorulara %10,88 ve ikinci kazanımı (“Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.”) ile ilgili sorulara %7,48 oranında yer vermektedirler.

Tablo 2’ye göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinin birinci kazanımına (“Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.”) karşılık gelen sorulara %40,56, üçüncü kazanımına (“Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir.”) karşılık gelen sorulara %23,78 ve ikinci kazanımına (“Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.”) karşılık gelen sorulara %17,48 oranında yer vermektedirler. Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmenleri sınavlarda dördüncü kazanım (“Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.”) ve beşinci kazanıma (“Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.”) karşılık gelen sorulara da %9,09 oranında yer vermektedirler.

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Hepimizin Dünyası” ünitesindeki kazanımlardan ikinci kazanıma (“Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.”) ait sorulara %46,43, dördüncü kazanıma (“Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.”) ait sorulara %21,43, birinci kazanıma (“Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder.”) ait sorulara %

17,86 ve üçüncü kazanıma (“Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”) ait sorulara %7,14 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenler bu üniteye beşinci kazanıma (“Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.”) ve altıncı kazanıma (“Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.”) ait sorulara %3,57 oranında yer vermektedirler.

Araştırma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2013-2014 eğitim öğretim yılında altıncı sınıf düzeyindeki sınavlarda sordukları 2127 adet soru incelenmiştir. Bu soruların altıncı sınıf öğretim programındaki ünitelere göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 3’teki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Altıncı Sınıf Ünitelerine Göre Dağılımı

Şekil 3’te verilen grafiğe göre, incelenen 2127 adet sorunun %35,35’i “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesinden, %25,11’i “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinden, %13,96’sı “İpek Yolu’nda Türkler” ünitesinden ve %12,69’u “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinden sorulmuştur. Bunun yanında soruların %7,38’i “Ülkemiz ve Dünya”, %4,51’i “Demokrasinin Serüveni” ve %0,99’u “Elektronik Yüzyıl” ünitelerinden sorulduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların altıncı sınıf öğretim programındaki kazanımları karşılama durumlarına göre yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Altıncı Sınıf Kazanımlarına Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Birey ve Toplum		İnsanlar, Yerler ve Çevreler		Kültür ve Miras		Üretim, Dağıtım ve Tüketim		Küresel Bağlantılar		Güç, Yönetim ve Toplum		Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme		Toplam
Üniteler	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum		Yeryüzünde Yaşam		İpek Yolu'nda Türkler		Ülkemizin Kaynakları		Ülkemiz ve Dünya		Demokrasinin Serüveni		Elektronik Yüzyıl		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Kazanım Sayıları	6		7		9		6		5		5		5		43
Oranı (%)	11		14		23		17		11		14		10		100
Süre/Ders Saati	12		15		24		18		12		15		12		96
1.Kazanım	20	2,66	85	15,92	132	44,44	189	70,00	55	35,03	44	45,83	5	23,81	530
2.Kazanım	120	15,96	199	37,27	9	3,03	29	10,74	69	43,95	17	17,71	5	23,81	448
3.Kazanım	27	3,59	27	5,06	10	3,37	16	5,93	17	10,83	26	27,08	5	23,81	128
4.Kazanım	520	69,15	64	11,99	11	3,70	20	7,41	15	9,55	6	6,25	4	19,05	640
5.Kazanım	17	2,26	4	0,75	46	15,49	4	1,48	1	0,64	3	3,13	2	9,52	77
6.Kazanım	48	6,38	28	5,24	17	5,72	12	4,44	-	-	-	-	-	-	105
7.Kazanım	-	-	127	23,78	56	18,86	-	-	-	-	-	-	-	-	183
8.Kazanım	-	-	-	-	6	2,02	-	-	-	-	-	-	-	-	6
9.Kazanım	-	-	-	-	10	3,37	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Toplam	752	35,35	534	25,11	297	13,96	270	12,69	157	7,38	96	4,51	21	0,99	2127

Tablo 3'te görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın altıncı sınıf düzeyinde yedi adet ünite ve 43 adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinde altı, "Yeryüzünde Yaşam" ünitesinde yedi, "İpek Yolu'nda Türkler" ünitesinde dokuz, "Ülkemizin Kaynakları" ünitesinde altı, "Ülkemiz ve Dünya" ünitesinde beş, "Demokrasinin Serüveni" ünitesinde beş ve "Elektronik Yüzyıl" ünitesinde beş olacak şekilde dağılmıştır. Sosyal bilgiler altıncı sınıf ünite kazanımlarının gerçekleştirilmesi için verilen süre ise 96 ders saatidir.

Tablo 3'te sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesindeki kazanımlardan dördüncü kazanıma ("Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.") ait sorulara %69,15 ve ikinci kazanıma ("Olgu ve görüşü ayırt eder.") ait sorulara %15,96 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu üniteye ait kazanımların altıncı kazanıma ("Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.") ait sorulara %6,38, üçüncü kazanıma ("Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.") ait sorulara %3,59, birinci kazanıma ("Yakın

çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.”) ait sorulara %2,66 ve beşinci kazanıma (“Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.”) ait sorulara da %2,26 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere uyguladıkları sınavlarda “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki kazanımlardan ikinci kazanıma (“Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”) ait sorulara %37,27, yedinci kazanıma (“Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.”) ait sorulara %23,78, birinci kazanıma (“Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”) ait sorulara %15,92 oranında yer verdikleri görülmektedir. Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmenleri bu ünitenin dördüncü kazanımı (“Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”) ile ilgili sorulara %11,99, altıncı kazanımı (“Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.”) ile ilgili sorulara %5,24, üçüncü kazanımı (“Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”) ile ilgili sorulara %5,06 ve beşinci kazanımı (“Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışı, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.”) ile ilgili sorulara %0,75 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 3’e göre, sosyal bilgiler öğretmenleri sınavlarda “İpek Yolu’nda Türkler” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma (“Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”) karşılık gelen sorulara %44,44, yedinci kazanıma (“Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”) karşılık gelen sorulara %18,86, beşinci kazanıma (“Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet’in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.”) karşılık gelen sorulara %15,49, altıncı kazanıma (“Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.”) karşılık gelen sorulara %5,72 oranında yer vermektedirler. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri dördüncü kazanıma (“İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.”) ait sorulara %3,70, dokuzuncu kazanıma (“Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına

katkılarına kanıtlar gösterir.”) ve üçüncü kazanıma (“İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.”) ait sorulara %3,37, ikinci kazanıma (“Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.”) ait sorulara %3,03 ve sekizinci kazanıma (“Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.”) ait sorulara %2,02 oranında yer vermektedirler

Tablo 3’te, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Ülkemizin Kaynakları” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma (“Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.”) ait sorulara %70,00 oranında, ikinci kazanıma (“Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.”) ait sorulara %10,74 ve dördüncü kazanıma (“Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.”) ait sorulara %7,41, oranında yer verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmenleri bu üniteye kazandıran kazanımlardan üçüncü kazanıma (“Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.”) ait sorulara %5,93, altıncı kazanıma (“İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.”) ait sorulara %4,44 ve beşinci kazanıma (“Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.”) ait sorulara %1,48 oranında yer vermektedirler.

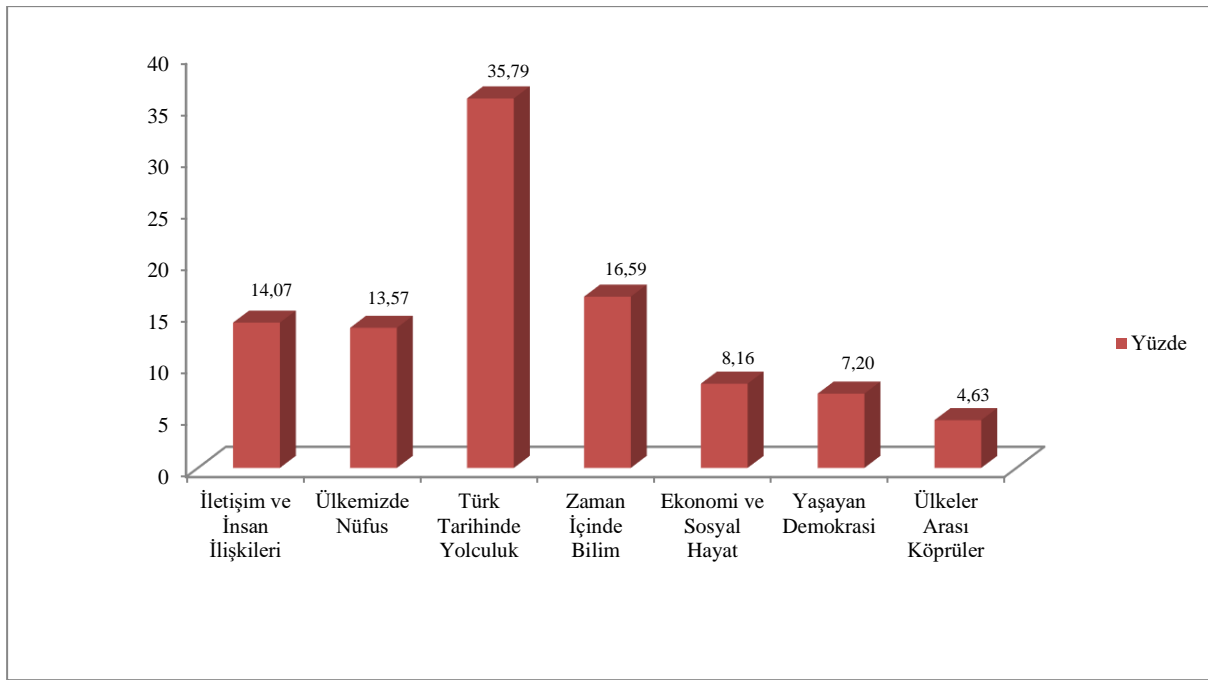
Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Ülkemiz ve Dünya” ünitesindeki kazanımlardan ikinci kazanımla (“Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.”) ilgili sorulara %43,95, birinci kazanımla (“Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılımının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”) ilgili sorulara %35,03 oranında tercih ettikleri, buna karşın üçüncü kazanımla (“Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.”) ilgili sorulara %10,83, dördüncü kazanımla (“Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.”) ilgili sorulara %9,55 ve beşinci kazanımla (“Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.”) ilgili sorulara %0,64 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 3’e göre, sosyal bilgiler öğretmenleri sınavlarda “Demokrasinin Serüveni” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma ait sorulara %45,83, üçüncü kazanıma (“Demokratik

yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.”) ait sorulara %27,08 ve ikinci kazanıma (“Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.”) ait sorulara %17,71 oranında yer vermektedirler. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri bu ünitenin dördüncü kazanımına (“Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.”) ait sorulara %6,25 ve beşinci kazanımına (“Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.”) ait sorulara %3,13 oranında yer vermektedirler.

Tablo 3’te sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda “Elektronik Yüzyıl” ünitesinde yer alan kazanımlardan birinci kazanıma (“Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.”), ikinci kazanıma (“Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.”), üçüncü kazanıma (“Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.”) %23,81 ve dördüncü kazanıma (“Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.”) %19,05 oranında yer verdikleri, beşinci kazanıma (“Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.”) ise %9,52 oranında yer verdikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2013-2014 eğitim öğretim yılında yedinci sınıf düzeyindeki sınavlarda sordukları 2182 adet soru incelenmiştir. Bu soruların yedinci sınıf öğretim programındaki ünitelere göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 4’teki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 4. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Yedinci Sınıf Ünitelerine Göre Dağılımı

Şekil 4'teki grafik incelendiğinde, 2182 adet sorunun %35,79'unun "Türk Tarihinde Yolculuk", %16,59'unun "Zaman İçinde Bilim", %14,07'sinin "İletişim ve İnsan İlişkileri ve %13,57'sinin "Ülkemizde Nüfus" ünitelerinden sorulduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Ekonomi ve Sosyal Hayat" ünitesinden %8,16, "Yaşayan Demokrasi" ünitesinden %7,20 ve "Ülkeler Arası Köprüler" ünitesinden %4,63 oranında soru sordukları görülmektedir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların yedinci sınıf öğretim programındaki kazanımları karşılama durumlarına göre yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Sınavlarında Sordukları Soruların Yedinci Sınıf Kazanımlarına Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Birey ve Toplum	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Kültür ve Miras	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Güç, Yönetim ve Toplum	Küresel Bağlantılar	
Üniteler	İletişim ve İnsan İlişkileri	Ülkemizde Nüfus	Türk Tarihinde Yolculuk	Zaman İçinde Bilim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Yaşayan Demokrasi	Ülkeler Arası Köprüler	Toplam
Kazanım Sayıları	6	5	8	5	6	5	4	39
Oranı (%)	11	11	25	11	17	11	14	100
Süre/Ders Saati	12	12	27	12	18	12	15	108
	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Kazanım	74	24,10	109	36,82	243	31,11	107	29,56
2.Kazanım	65	21,17	105	35,47	101	12,93	27	7,46
3.Kazanım	73	23,78	14	4,73	317	40,59	57	15,75
4.Kazanım	41	13,36	62	20,95	27	3,46	168	46,41
5.Kazanım	16	5,21	6	2,03	9	1,15	3	0,83
6.Kazanım	38	12,38	-	-	19	2,43	-	-
7.Kazanım	-	-	-	-	2	0,26	-	-
8.Kazanım	-	-	-	-	63	8,07	-	-
Toplam	307	14,07	296	13,57	781	35,79	362	16,59
	178	8,16	157	7,20	101	4,63	2182	

Tablo 4'te görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın yedinci sınıf düzeyinde yedi adet ünite ve 39 adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar "İletişim ve İnsan İlişkileri" ünitesinde altı, "Ülkemizde Nüfus" ünitesinde beş, "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinde sekiz, "Zaman İçinde Bilim" ünitesinde beş "Ekonomi ve Sosyal Hayat" ünitesinde altı, "Yaşayan Demokrasi" ünitesinde beş ve "Ülkeler Arası Köprüler" ünitesinde dört olacak şekilde dağılmıştır. Sosyal bilgiler yedinci sınıf ünite kazanımlarının gerçekleştirilmesi için verilen süre ise 108 ders saatidir.

Tablo 4'te sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapmış oldukları sınavlarda "İletişim ve İnsan İlişkileri" ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma ("İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.") ait sorulara %24,1, üçüncü kazanıma ("İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.") ait sorulara %23,78 ve ikinci kazanıma ("İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.") ait sorulara %21,17 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri dördüncü kazanıma ("Doğru bilgi alma hakkı, düşüncüyü açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.") ait soruları % 13,36, altıncı kazanıma ("Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.") ait soruları %12,38 ve beşinci kazanıma ("Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.") ait sorulara %5,21 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4'e göre, sosyal bilgiler öğretmenleri "Ülkemizde Nüfus" ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanıma ("Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılımının neden ve sonuçlarını tartışır.") ait sorulara %36,82 ikinci kazanıma ("Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.") ait sorulara %35,47 ve dördüncü kazanıma ("Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.") ait sorulara %20,95 oranında yer vermektedirler. Bunun yanında öğretmenler üçüncü kazanıma ("Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.") ait sorulara %4,73 ve beşinci kazanıma ("Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.") ait sorulara ise %2,03 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinde yer alan kazanımlardan üçüncü kazanıma ("Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.") karşılık gelen sorulara %40,59, birinci kazanıma ("Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.") karşılık gelen sorulara %31,11 ve ikinci kazanıma ("Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.") karşılık gelen sorulara %12,93 oranında kullandıkları görülmektedir. Diğer taraftan öğretmenler bu üniteye sekizinci kazanıma ("Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.") ait sorulara %8,07, dördüncü kazanıma ("Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.") ait sorulara %3,46, altıncı kazanıma ("Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.") ait sorulara %2,43, beşinci kazanıma ("Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.") ait sorulara %1,15 ve yedinci kazanıma ("Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.") ait sorulara %0,26 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4'te sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Zaman İçinde Bilim" ünitesindeki kazanımlardan dördüncü kazanımla ("15-19.yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder.") ilgili sorulara %46,41, birinci kazanımla ("İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarını örnekler verir.") ilgili sorulara %29,56 ve üçüncü kazanımla ("Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.") ilgili sorulara %15,75 oranında yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu üniteye yer alan ikinci

kazanıma (“İlkyazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.”) ait sorulara %7,46 ve beşinci kazanıma (“Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.”) ait sorulara %0,83 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4’te görüldüğü gibi, sosyal bilgiler öğretmenleri “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinin kazanımlarından ikinci kazanıma (“Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.”) karşılık gelen sorulara %30,34, beşinci kazanıma (“Tarih boyunca Türklere meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.”) karşılık gelen sorulara %29,21, birinci kazanıma (“Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.”) karşılık gelen sorulara %15,17 ve dördüncü kazanıma (“Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.”) karşılık gelen sorulara %11,24 oranında kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte öğretmenler üçüncü kazanıma (“Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.”) ait sorulara %8,99 ve altıncı kazanıma (“Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.”) ait sorulara da %5,06 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4’e göre sosyal bilgiler öğretmenleri yedinci sınıf öğretim programının “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan kazanımlardan birinci kazanımla (“Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.”) ilgili sorulara %36,31, ikinci kazanımla (“Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.”) ilgili sorulara %35,03 ve üçüncü kazanımla (“Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.”) ilgili sorulara %24,20 oranında yer vermektedirler. Diğer taraftan sosyal bilgiler öğretmenleri ünitenin dördüncü kazanımına (“Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.”) ait sorulara %3,18 ve beşinci kazanıma (“İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.”) ait sorulara %1,27 oranında yer vermektedirler.

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesindeki kazanımlardan birinci kazanımı (“20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.”) karşılayan sorulara %75,25 oranında yer verdikleri görülmektedir. Diğer

yandan öğretmenler bu ünitedeki ikinci kazanımla (“Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.”) ilgili sorulara %16,83, üçüncü kazanımla (“Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.”) ilgili soruları %4,95 ve dördüncü kazanımla (“Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.”) ilgili sorulara %2,97 oranında yer vermektedirler.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere uyguladıkları sınavlarda kullandıkları soruların türlerine göre yapılan analizler neticesinde, öğretmenlerin sınavlarda en fazla çoktan seçmeli soru türüne yer verdikleri belirlenmiştir. Araştırmanın bu sonucu, Safran (2002)’in öğretmenlerin öğrencilere uyguladığı sınavlarda çoğunlukla kısa cevaplı sorular sorduğu sonucu ile çelişirken, Kılıç (2010)’ın benzer alanda yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca öğretmenlerin sınavlarda çoğunlukla çoktan seçmeli soru türünü kullanmaları ile ilgili bazı çalışmalar (Aksu, 2013; Anıl ve Acar, 2008; Çalışkan ve Kaşıkçı, 2010; Çakmak, 2011; Çevik, 2009; Karakuş ve Hatuk, 2009; Ulu, 2011) araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunlukla çoktan seçmeli soru türünü kullanmalarında bu soru türü ile çok fazla sayıda soru sorulabilmesi, değerlendirilmesinin kısa zamanda gerçekleştirilmesi ve objektif olmasının etkili olduğu söylenebilir (Bahar ve diğerleri, 2010, Kaya Uyanık ve Çalışkan, 2015). Ayrıca öğretmenlerin çoktan seçmeli soru türünü tercih etmelerinin diğer bir sebebi olarak da merkezî seçme ve yerleştirme sınavlarında bu soru türünün kullanılması gösterilebilir.

Araştırma bulguları öğretmenlerin sınavlarda çoktan seçmeli soruların yanı sıra kısa cevaplı sorulara da yüksek oranda yer verdiklerini göstermektedir. Kısa cevaplı soruların uygulanmasının az zaman alması, çok soru sorma olanağı sağlaması, şans başarısının az olması ve değerlendirmenin objektif olması gibi avantajlarının olması öğretmenlerin bu soru türünü kullanmalarının sebepleri olarak düşünülebilir (Bahar ve diğerleri, 2010, Kaya Uyanık ve Çalışkan, 2015).

Araştırma sonuçları öğretmenlerin sınavlarda en az tercih ettikleri soru türünün açık uçlu sorular olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bu sonucu Çolak (2008)’in yapmış olduğu araştırma sonuçları ile çelişirken, Anıl ve Acar (2008)’in sınıf öğretmenleri üzerine yaptığı benzer bir araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Öğretmenlerin sınavlarda açık uçlu soruları çok fazla kullanmamalarının altında bu tür soruların değerlendirilmesinin zor ve zaman alıcı

olması, soru sayısının sınırlı olması ve soruların güçlük derecesinin belirlenmesinin zorluğu (Bahar ve diğerleri, 2010) gibi sebepler olduğu düşünülebilir. Ayrıca açık uçlu sorulara öğrenciler tarafından verilen cevapların tamamen doğru ya da yanlış olarak belirlenmesinin mümkün olmaması sebebiyle puanlamanın öznel olması ve öğrencilerin cevabı yazılı olarak vermek zorunda olduklarından yazı kalitesi ve hız gibi değişkenlerin puanlamayı etkileyeceği düşüncesi de öğretmenlerin bu tür soruları kullanmaktan kaçınmalarında etkili olduğu söylenebilir.

Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte sosyal bilgiler dersinde öğrencilere bilginin yanında kavramlar, beceriler, değerler ve üst düzey düşünme becerileri kazandırılmasına önem verilmektedir. Öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri kazanabilmeleri adına öğrenme-öğretme ve ölçme-değerlendirme süreçlerinde kullanılan soruların ezberden ziyade, üzerinde yorum yapılabilecek, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek ve gündelik hayata uygulanmasına katkı sağlayacak sorulardan oluşması gerekmektedir (MEB, 2005). Bunun için ise sınavlarda özellikle geleneksel soru türlerinin yanı sıra tamamlayıcı ölçme araçları ve soru türleri (tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, kavram haritası vb.) kullanılarak öğrencinin üst düzey düşünme becerilerinin harekete geçirilmesi gerekmektedir. Ancak araştırma sonuçları öğretmenlerin sınavlarda çoğunlukla öğrencilerin alt düzey düşünme becerilerini ölçecek nitelikteki çoktan seçmeli soruları kullandıklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımları önemi ve ağırlığına göre temsil edebilme, yani sınavların kapsam geçerliğinin olup olmadığının belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin soru hazırlarken beşinci sınıf ünite kazanımlarının sayı ve oranlarına dikkat etmedikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç Tolun (2011) ve Akar (2009)'ın çalışmalarıyla farklılık gösterirken Çevik (2009) ve Dursun (2014)'un benzer alanda yaptıkları çalışmalar ile örtüşmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen sınavlardaki soruların yarıdan fazlasının ilk üç ünitenin kazanımlarına karşılık geldiği belirlenmiştir. Öğretmenlerin diğer ünitelerin kazanımlarına karşılık gelen soruları ise programda belirtilen oranın altında kullandıkları, özellikle de son üniteye çok az yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda, araştırma kapsamındaki öğretmenlerin hazırlamış oldukları beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarının ünite bazında kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beşinci sınıf düzeyinde sorulan soruların ünitelerdeki kazanımları karşılama durumlarına bakıldığında ise öğretmenlerin sınavlarda her ünitenin ilk kazanımlarına karşılık gelen

sorulara yoğun bir şekilde yer verdikleri belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda beşinci sınıfın sekiz ünitesinin dördünde ünitelerin ilk kazanımlarına diğer kazanımlara oranla daha fazla yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, öğretim programlarındaki ilk kazanımların üniteye giriş ve bilgi düzeyindeki kazanımlar olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin sınavlarda beşinci sınıfın ikinci ünitesinin (“Adım Adım Türkiye”) birinci kazanımı olan “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıkla ilgili tarihî mekânları, nesnelere ve yapıları tanıtır” kazanımına ait sorulara %37,11 oran ile yoğun bir şekilde yer verdikleri, buna karşın beşinci kazanım olan “Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.” kazanımı ile ilgili sorulara %3,61 oran ile çok fazla yer vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin bu ünitenin altıncı kazanımı olan “Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir” kazanımına karşılık gelen sorulara da %32,53 gibi yüksek bir oranda yer vermeleri bu kazanımı önemsediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin sınavlarda beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinin birinci kazanımı olan “Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıtır” kazanımı ile ilgili sorulara %28,16 oranla diğer kazanımlara göre daha fazla soru sordukları, diğer taraftan “Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir” isimli altıncı kazanıma ait sorulara %4,89 ve “Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir” isimli dördüncü kazanıma ait sorulara %2,87 oran ile çok az yer verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin “Ürettiklerimiz” ünitesinin birinci kazanımı olan “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.” kazanımına karşılık gelen sorulara %61,80 gibi oldukça yüksek bir oranda tercih ettikleri, diğer taraftan bu ünitenin altıncı kazanımına (“Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.”) ve yedinci kazanımına (“İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.”) karşılık gelen soruları hiç tercih etmedikleri belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda beşinci sınıf öğretim programındaki “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitesinin birinci kazanımı olan “Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.” kazanımına ait sorulara %40,56 oran ile yoğun bir şekilde yer verdikleri belirlenirken, öğretmenlerin dördüncü (“Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.”) ve beşinci kazanıma (“Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.”) ait sorulara %9,09 oranında yer vermeleri bu kazanımları çok fazla önemsemediklerini göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal

bilgiler beşinci sınıf öğretim programının ilk ünitesi olan “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesindeki dört kazanımdan en fazla (%35,17) üçüncü kazanıma (“Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.”) yer verdikleri, yine birinci kazanıma (“Bulunduğu çeşitli grup ya da kurumlar içindeki yerini belirler”) da yoğun bir şekilde (%33,03) yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu üitedeki dördüncü kazanıma (“Çocuk olarak haklarını fark eder”) diğer kazanımlara göre daha az oranda (%12,54) yer vermeleri bu kazanıma karşılık gelen soruları sınavlarda çok fazla tercih etmediklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında beşinci sınıf öğretim programındaki “Gerçekleşen Düşler” ünitesinin üçüncü kazanımı olan “Buluş yapanların ve bilim insanların ortak özelliklerinin farkına varır.” kazanımı ile ilgili sorulara %35,80 oranında yer vermeleri bu üitedeki kazanımlardan en fazla bu kazanımı önemsediklerini göstermektedir. Ancak beşinci kazanım olan “Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.” kazanıma ait sorulara %1,23 oranında yer vermeleri bu kazanımla ilgili soruları yok denecek kadar az oranda tercih ettiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinin kazanımlarından üçüncü kazanıma (“Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.”) karşılık gelen soruları %33,33, oran ile yoğun bir şekilde tercih ettikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan ikinci kazanıma (“Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.”) karşılık gelen sorulara ise %7,48 oran ile çok fazla yer vermedikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi sınavlarında en az tercih ettikleri “Hepimizin Dünyası” ünitesinin kazanımlarına ilişkin kapsam geçerliği incelendiğinde, bu ünitenin ikinci kazanımı olan “Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.” kazanımına ait sorulara %46,43 oran ile yoğun bir şekilde yer verdikleri, beşinci (“Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder”) ve altıncı kazanıma (“Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir”) karşılık gelen sorulara ise %3,57 oran ile çok az yer verdikleri belirlenmiştir.

Tüm bu sonuçlar öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların genel anlamda olduğu gibi beşinci sınıf ünite kazanımları bazında da kapsam geçerliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Üniteler bazında sınavlarda sorulan soruların kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucu kazanımlar açısından da bu durumu teyit ettiği söylenebilir.

Öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların kapsam geçerliğinin belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin sınavlarda birinci

“Sosyal Bilgiler Öğreniyorum”) ve ikinci ünitenin (“Yeryüzünde Yaşam”) kazanımlarına ağırlık verdikleri, diğer kazanımlara ise programda belirtilen oranın çok altında yer verdikleri tespit edilmiştir. Buradan hareketle araştırma kapsamındaki öğretmenlerin yapmış oldukları altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında üniteler bazında kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu Coşar (2011) ve Şenses (2008)’in benzer türdeki çalışmaları ile çelişirken Akar (2009), Çevik (2009) Kaçar (2009) ve Kaya (2003)’nın çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar tarafından da desteklenmektedir. Ayrıca Yiğittir ve Çalışkan (2013)’ın Seviye Belirleme Sınavı (SBS) sosyal bilgiler sorularının kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada altıncı sınıf SBS’de “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ve “Yeryüzünde Yaşam” ünitelerinden programda belirtilen orandan daha fazla soru sorulduğu sonucu araştırmanın bu sonucunu desteklemektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin bu ünitelerle ilgili sorulara daha fazla yer vermelerinde SBS’de bu ünitelerin kazanımlarına karşılık gelen soruların sıkça kullanılmasının etkili olduğu düşünülebilir (Yiğittir ve Çalışkan, 2013). Bununla birlikte öğretmenlerin altıncı sınıf öğretim programının ilk ünitesi olan “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesindeki kazanımlara karşılık gelen soruları yoğun bir şekilde kullanmalarında bu ünitenin sosyal bilgiler dersinin temel konuları ile ilgili olmasının etkili olduğu düşünülebilir.. Ayrıca yine ikinci ünite olan “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin kazanımlarına ait sorulara da yoğun bir şekilde yer vermelerinde bu ünitenin coğrafyanın temel unsurlarını içermesinin önemli olduğu öne sürülebilir. Sonraki ünitelerle ilgili kazanımlara çok fazla yer vermemelerinde ise öğretmenlerin müfredatı yetiştirmekte zorlandıklarının ve ilk üniteleri daha fazla önemsediklerinin sebep olduğu düşünülebilir.

Öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların ünitelerdeki kazanımları karşılama durumlarına göre yapılan analizler sonucunda ise, öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesinin dördüncü kazanımı olan “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.” kazanımına %69,15 oran ile yoğun bir şekilde yer verdikleri, beşinci kazanım olan “Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.” kazanımına ise %2,26 oran ile çok az yer verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin kazanımlarından ikinci kazanıma (“Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”) ait soruları %37,27 oran ile yüksek oranda tercih ederlerken, beşinci kazanım olan “Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü

şekillerinin rolünü açıklar.” kazanımı ile ilgili soruları %0,75 oranında tercih etmeleri bu kazanımla ilgili soruları çok az kullandıklarını göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda altıncı sınıf öğretim programındaki “İpek Yolu’nda Türkler” ünitesinin kazanımlarından birinci kazanım olan “Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımına ait sorulara %44,44 oranında yer vermeleri öğretmenlerin bu ünite içerisinde en önemli kazanım olarak düşündüklerini göstermektedir. Diğer taraftan sekizinci kazanıma (“Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.”) ait soruları %2,02 oranında tercih etmeleri bu kazanımı çok az önemsediklerini ortaya koymaktadır. “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi ile ilgili kazanımlara karşılık gelen soruları kullanma durumlarına bakıldığında ise öğretmenlerin bu ünitenin birinci kazanımı olan “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.” kazanımına çok yüksek bir oranda (%70,00) yer vermelerinde öğretmenlerin birinci kazanımı bu ünitenin genelini kapsayan bir kazanım olarak düşünmelerinin etkili olduğu şeklinde yorum yapılabilir. Ancak bu ünitenin beşinci kazanımına (“Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.”) ait sorulara %1,48 oranında yer vermeleri ise programda belirtilen oranın çok altında tercih ettiklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinin kazanımlarını karşılama durumlarına bakıldığında ikinci kazanım olan “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.” kazanımına %43,95 oranında yani programın belirttiği oranın çok üstünde yer verdikleri, beşinci kazanım olan “Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.” kazanımına ait sorulara ise %0,64 oran ile çok az yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler altıncı sınıf “Demokrasinin Serüveni” ünitesinin kazanımlarından ise birinci kazanım olan “Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.” kazanımına yüksek oranda (%45,83) yer vermektedirler. Bu ünitenin genelinde demokrasi ve insan hakları üzerine kazanımlar olduğundan öğretmenlerin demokrasi kavramının ilkelerinin bilinmesi bağlamında bu kazanımı önemsedikleri düşünülebilir. Diğer taraftan öğretmenler bu ünitenin beşinci kazanımına ait soruları çok düşük oranda (%3,13) tercih etmektedirler. Bu durumun ortaya çıkmasında öğretmenlerin bu kazanımla ilgili soru hazırlamakta zorlandıklarının etkili olduğu

düşünülebilir. Öğretmenlerin sınavlarda genel anlamda az soru sordukları “Elektronik Yüzyıl” ünitesinin birinci (“Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.”), ikinci (“Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.”) ve üçüncü (“Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.”) kazanımlarına karşılık gelen soruları %23,81 oran ile eşit derecede tercih ettikleri belirlenmiştir. Ancak elde edilen bulgulara göre öğretmenler bu ünitenin beşinci kazanımı olan kazanımına %9,52 oran ile çok az yer verdikleri belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların kapsam geçerliği açısından incelenmesi ile elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin bazı kazanımlara programda belirtilen oranın çok üstünde, bazı kazanımlara ise çok altında yer verdikleri belirlenmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, öğretmenlerin sınavlarda çoğunlukla alt bilişsel düzeyde ifadeler içeren kazanımlara karşılık gelen sorular kullanmalarının, üst bilişsel düzeyde ifadeler içeren kazanımlara karşılık gelen sorulara ise çok az yer vermelerinin etkili olduğu söylenebilir. Bu durum araştırma kapsamında incelenen altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi sınav sorularının programın ünite kazanımlarını tam olarak karşılamadığını yani soruların kapsam geçerliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları soruların kapsam geçerliğinin belirlenmesi için yapılan analizler neticesinde, öğretmenlerin başta üçüncü ünite (“Türk Tarihi’nde Yolculuk”) olmak üzere ilk dört ünitenin (“İletişim ve İnsan İlişkileri”, “Ülkemizde Nüfus”, “Zaman İçinde Bilim”) kazanımlarına ilişkin sorulara yoğun bir şekilde yer verdikleri diğer ünitelerdeki kazanımlara ait soruları ise programda belirtilen oranın altında tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlerin hazırladıkları soruların üniteler bazında kapsam geçerliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Yiğittir ve Çalışkan (2013)’ın SBS sosyal bilgiler sorularının kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada yedinci sınıf SBS’de “Türk Tarihi’nde Yolculuk” ünitesinden diğer ünitelere göre daha fazla soru sorulduğunun tespit edilmesi sonucu bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. SBS yedinci sınıf sosyal bilgiler sorularında “Türk Tarihi’nde Yolculuk” ünitesinden fazla soru sorulması, öğretmenlerin de bu ünite ile ilgili sorulara ağırlık vermelerinde önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Ayrıca öğretmenlerin sınavlarda yedinci sınıf öğretim programındaki ünitelerin ilk dört ünitesine ait sorular sormalarında öğretmenlerin bu üniteleri daha fazla önemseydiği şeklinde yorumlanabilir.

Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında öğretmenlerin sordukları soruların ünitelerdeki kazanımlar bazında kapsam geçerliği incelendiğinde de öğretmenlerin kazanımların sayı ve oranlarına pek dikkat etmediği, bazı kazanımlarla ilgili sorulara çok fazla, bazı kazanımlara ise yok denecek kadar az sayıda yer verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin yedinci sınıf “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinin birinci kazanımına (“İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.”) %24,10 oranında yer verirken, beşinci kazanıma (“Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.”) ait soruları %5,21 oranında tercih ettikleri tespit edilmiştir. “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin ise birinci kazanımına (“Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.”) karşılık gelen soruları %36,82 oran ile yoğun bir şekilde tercih ettikleri belirlenirken, beşinci kazanıma (“Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.”) ait soruları ise %2,03 oran ile çok az tercih ettikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında sordukları sorulardan “Türk Tarihi’nde Yolculuk” ünitesinin üçüncü kazanımı (“Osmanlı Devleti’nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı’da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.”) ile ilgili sorulara %40,59 oranda yer vermeleri bu ünite içerisinde en yoğun tercih edilen kazanım olduğunu göstermektedir. Ancak öğretmenlerin yedinci kazanıma (“Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.”) ait sorulara %0,26 oranında yer vermeleri bu kazanımla ilgili soruları yok denecek kadar az kullandıklarını göstermektedir. Soruların “Zaman İçinde Bilim” ünitesinin kazanımlarını karşılama durumları incelendiğinde ise öğretmenlerin bu ünitenin dördüncü kazanımı olan “15-19.yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder.” kazanımına ait sorulara %46,41 oranında yer verdikleri, diğer taraftan ise beşinci kazanıma (“Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.”) ait soruları %0,83 oranında ve çok az tercih ettikleri tespit edilmiştir. Soruların yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinin dördüncü ünitesi olan “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinin kazanımları karşılama durumlarına bakıldığında öğretmenlerin bu ünitenin ikinci kazanımı olan “Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.” kazanımına karşılık gelen soruları %30,34 oran ile yoğun bir şekilde tercih ettikleri, bununla birlikte altıncı kazanıma (“Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.”) ait sorulara ise düşük oranda yer verdikleri (%5,06) belirlenmiştir.

Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında öğretmenlerin sordukları soruların “Yaşayan Demokrasi” ünitesindeki kazanımları karşılama durumlarının belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin bu ünitenin birinci kazanımına (“Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.”) ait sorulara %36,31 oran ile diğer kazanımlara göre daha fazla yer verdikleri, en az ise ünitenin beşinci kazanımına (“İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.”) ait soruları tercih ettikleri bulgulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruların yedinci sınıfın son ünitesi olan “Ülkeler Arasındaki Köprüler” ünitesinin hangi kazanımına karşılık geldiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizler neticesinde ise öğretmenlerin bu ünitenin ilk kazanımı olan (“20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.”) kazanımına ait sorulara %75,25 oran ile çok yüksek oranda yer verdikleri, diğer taraftan dördüncü kazanımla (“Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.”) ilgili soruları %2,97 oranında tercih ettikleri belirlenmiştir.

Bu sonuçlar öğretmenlerin yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında hem ünite hem de kazanımlar açısından programdaki sayı ve oranlara dikkat etmediklerini ve dolayısıyla da soruların kapsam geçerliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Yiğittir ve Çalışkan (2013)’ın SBS sosyal bilgiler alanında sorulan soruların kapsam geçerliğini araştırdıkları çalışmadaki bazı ünitelerden hiç soru sorulmazken bazılarından ise çok fazla soru sorulduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca araştırmanın bu sonucu Özer (2013)’in 2010 yılında uygulanan fen ve teknoloji testindeki soruların kapsam geçerliğinin incelenmesi ile ilgili çalışmasındaki 2010 SBS altıncı sınıf fen ve teknoloji alt testi maddelerinin kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucu tarafından desteklenmektedir. Yine Kelecioğlu, Atalay ve Öztürk (2010)’ün 2009 yılında uygulanan SBS yedinci sınıf matematik testindeki soruların kapsam geçerliğini inceledikleri çalışmada soruların kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucunu elde etmeleri bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Öğretmenlerin yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında kapsam geçerliğini sağlayamamaları ve daha çok ilk ünitelere karşılık gelen sorulara yer vermelerinin sebebi olarak öğretim programını tam olarak uygulamakta zorlanmaları, sınavları erkenden bitirmeyi amaçlamaları ve ilk üniteleri daha önemli görmeleri gösterilebilir. Bununla birlikte öğretmenlerin yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi sınavlarında programdaki ünitelerin kazanımlarıyla ilgili kapsam geçerliğini

sağlayamamalarında da öğretmenlerin çoğunlukla alt düzey bilişsel ifadeler içeren kazanımlara ait sorulara daha fazla yer vermeleri, üst düzey bilişsel ifadeler içeren kazanımlara ait sorulara ise çok az yer vermelerinin sebep olduğu düşünülebilir. Ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde kullanılan sorular, programda belirtilen kazanımların ne derece gerçekleştiğinin tespit edilmesi, öğrencilerdeki eksik öğrenmelerin açığa çıkarılması ve öğrencilerin motivasyonunun yükseltilmesi hususlarına katkı sağlaması açısından önemlidir. Ancak bu araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programındaki kazanımları ölçecek nitelikte sorular sormadıkları saptanmıştır. Oysaki öğrenci başarısının değerlendirilmesi amacıyla yapılan sınavlarda öğretim programındaki her bir kazanıma yönelik sorunun bulunması ve bu soruların da farklı bilişsel düzeylerde olması gerekmektedir (Yiğit, Alev ve Devocioğlu, 2005). Araştırmadan elde edilen sosyal bilgiler dersi sınavlarında sorulan soruların kapsam geçerliğinin düşük olduğu sonucu, öğretmenlerin öğretim programını dikkate almadıklarını, soru hazırlarken gerekli planlama yapmadıklarını ve belirtke tablosunu göz önünde bulundurmadıklarını açıkça ortaya koyması bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Akar, Ş. Ş. (2009). *İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Matematik Yetenek Testi'nin Kapsam Geçerliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksu, Ö. (2013). *Biyoloji Öğretmenlerinin Uyguladıkları Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerinin Değerlendirilmesi ve Öğretmen-Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Anderson, L.W. (Ed.), Krathwohl, D.R.(Ed.), Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (2001). *Öğrenme, Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*. (Çeviri: D. A, Özçelik 2010.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Anıl, D. ve Acar, M. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 44-61
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. (Geliştirilmiş İkinci Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., Bıçak, B. (2010). *Geleneksel ve Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri: Öğretmen El Kitabı*. (Dördüncü Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, E. ve Tekkaya, C. (2000). Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine Yönelik Bir Ölçeğin Geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 42-50.
- Balta, A. (2006) *İlköğretim Okullarında Uygulanan Sınavlarda Tam Öğrenmenin (Bloom Taksonomisi) Kullanımının Önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükalın F. S. (2004). *Öğretmenler İçin Soru Sorma Sanatı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Coşar, Y. (2011). *İlköğretim Altıncı Sınıf Matematik Dersi Çalışma Kitabındaki Soruların Kapsam Geçerlik Ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çakmak, A. (2011). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ve Öğretmenlerin Bunları Kullanma Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin Hazırladığı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36 (160), 120-132.
- Çalışkan, H. ve Kaşıkçı, Y. (2010). The Application of Traditional and Alternative Assessment and Evaluation Tools By Teachers in Social Studies. *Procedia - Social and Behavioural Sciences*, 2 (2), 4152–4156.
- Çalışkan, H. ve Yiğittir, S. (2014). Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. B, Tay ve A, Öcal (editörler). (Üçüncü Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S., Ayvacı, H. Ş. ve Keleş, E. (2001). Okullarda ve Lise Giriş Sınavlarında Sorulan Fen Bilgisi Sorularının Bloom Taksonomisine Göre Karşılaştırılması. Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu. 144-150.
- Çevik, E. (2009). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Yazılı Sınav Soruları İle Seviye Belirleme Sınavı Sorularının Programa Uygunluğunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çolak, K (2008). *Tarih Dersi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Sınıflandırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dursun, A. (2014). *YGS 2013 Matematik Soruları İle Ortaöğretim 9. Sınıf Matematik Sınav Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (ortak program).
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 81-87.
- İşman, A. (2000). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Kaçar, T. (2009). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaptan, F. (1999). *Fen Bilgisi Öğretimi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karakuş, M. ve Hatuk. M.H. (2009). Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutunda karşılaşılan sorunların öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Özet kitabı). *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi 78*. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Kaya Uyanık, G. ve Çalışkan, H. (2015). Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. C. Dönmez ve K. Yazıcı (editörler), Ankara: Pegem Akademi, 303-349.
- Kaya, N. (2003). *6. Sınıf Demokratik Hayat Ünitesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hazırladıkları Yazılı Sınav Sorularının Kapsam Geçerliliği ve Taksonomik Boyutunun İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kelecioğlu, H., Atalay, K. ve Öztürk, N. (2010). Seviye Belirleme Sınavı 7.Sınıf Matematik Alt Testinin Madde-Hedef Uyumu Açısından İncelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 1 (1), 37-43.
- Kılıç, A. ve Seven S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Kılıç, D. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Konuları İle İlgili Soru Sorma Becerilerinin Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2005), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu (6.-7. sınıflar)*. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Özer, M. (2013). *Seviye Belirleme Sınavı (SBS) 2010 6. Sınıf Fen ve Teknoloji Alt Testi Maddelerinin Geçerli Kazanımları Ölçme Derecelerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Safran, M. (2002). Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma, *Türk Yurdu Dergisi*, 22 (175), 73-79.
- Şenses, A. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Soruların Kapsam-Geçerlik ve Bloom Taksonomisine Göre Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şişman, Mehmet. (2010) Öğrenmede Yapılandırmacılık Üzerine Bir Çeşitleme, Eğitime Bakış, *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 17, (4-10)
- Tekin, H. (1993). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. (Sekizinci Baskı), Ankara: Yargı Yayınları.
- Tolan, Y. (2011). *Seviye Belirleme Sınavı (SBS) Sorularının Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programına Uygunluğu ve Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2010). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulu, A. (2011). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri İle Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım A., H. Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Sekizinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, N., Alev, N. ve Devecioğlu, Y. (2005) .Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki KPSS Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.

Yiğittir, S. ve Çalışkan, H. (2013). Seviye Belirleme Sınavında (SBS) Sosyal Bilgiler Alanında Sorulan Soruların Kapsam Geçerliği Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 197, 145-157.

Extended Abstract

Measurement-evaluation is used to observe whether students achieve the targeted learning outcome and they make a progress at the end of the lessons (Balta, 2006). As new programs are structured on the constructivist approach, the individual must actively participate in the learning-teaching process both mentally and physically (Erdem ve Demirel, 2002). Asking questions is a very important behavior to mobilize the mental process of the students and to make the necessary questioning about the situation (Çalışkan, 2011). Since people's thinking occurs mostly by creating question marks in the their minds, questioning has a crucial role.

In the process of measurement and evaluation, teachers should prepare the questions in proportion to the number of learning outcome in the curriculum and to measure the properties, targeted to be measured. While measuring and evaluating a teaching program or unit, content validity is achieved by obtaining the measurement results related to all learning outcome (Kılıç ve Seven, 2002). Content validity refers to how accurately an assessment or measurement tool taps into the various aspects of the specific construct in question.

The way students are asked questions, considered to be the most important factor of the measurement and evaluation process, are also important. Along with the constructivist approach, alternative measurement and evaluation techniques have become important and questions that have high-level thinking skills such as problem solving, research, questioning critical and creative thinking skills must be included (Kılıç, 2010).

The usage of different types of tests in the achievement tests that the teachers have prepared and to ask questions from every cognitive level will provide more precise and accurate provisions about the students. Social studies targeted at raising active citizens is aimed to provide the students concepts, values and high level skills besides their knowledge. The study aims to determine which question types on the teacher-made social studies course exam teachers have used and to find the level of content validity of the questions.

In the study, descriptive analysis method was used as qualitative analysis methods. Descriptive analysis is a type of qualitative data analysis that includes summarizing and interpreting the data obtained by various data collection techniques according to pre-determined themes. The main purpose of this type of analysis is to present the findings in a summarized and interpreted way for readers (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

As a result of the analyzes, it was determined that the teachers used mostly multiple-choice questions in the exams. Also the findings of the research show that teachers have used high-

ranked questions in addition to multiple-choice questions during exams. The results of the research show that teachers have used the least the open-ended questions in the examinations.

In the second sub-frame of the study, the questions asked by the teachers in the examinations were evaluated in terms of the importance of the learning outcomes in the Social Studies Curriculum. As a result of the analysis if the examinations have content validity or not, it was determined the teachers did not pay attention to the number and rates of fifth grade learning outcomes.

Also, it was determined that the teachers intensively prefer the questions corresponding to the first learning outcome of each unit in the examinations. According to the results obtained from the research, it was determined that the social studies teachers gave more importance to the first learning outcomes of the units than the other learning outcomes in the four of the eight units of the fifth class curriculum during the exams. It can be said that the questions asked in the examinations on the basis of the units confirm this situation in terms of the conclusion that the content validity is low.

As a result of the analysis made to determine the content validity of the questions asked by the teachers in the sixth grade social studies examinations, the teachers focused on the learning outcomes of the first ("I'm Learning Social Studies") and the second unit ("Life on Earth") but they focused on other learning outcomes less than those. Also, it was concluded that the content validity of the sixth grade social studies course examinations that teachers have done on the basis of units was low.

While examining the content validity of the questions asked by the teachers in the 7th grade social studies examinations, it was determined that the teachers did not pay much attention to the number and the proportions of the learning outcomes and that they gave a lot of questions about some learning outcomes and a small number of some learning outcomes.

Along with the constructivist approach, emphasis is placed on providing students concepts, values and high-level thinking skills as well as knowledge in the social studies course. In order for learners to gain high-level thinking skills, the questions used in the learning-teaching and assessment-evaluation processes need to be composed of questions that can be interpreted on a large scale rather than memorizing. In that way students can develop their critical and creative thinking skills and contribute to the practice of everyday life (MEB, 2005).

The questions used in the measurement and evaluation activities are important in terms of determining if the learning outcomes in the program were achieved and enhanced the

motivation of the students. However, according to the results of this research, it was determined that the teachers did not ask questions in a way that would determine the learning outcomes in the curriculum. On the other hand, examinations aimed at evaluating the student's achievement must include a problem for each learning outcome in the curriculum and these questions must be at different cognitive levels (Yiğit, Alev ve Devecioğlu, 2005). It is important that the scope of the questions asked in the social studies examinations which are obtained from the research was low and it is important that the teachers do not consider the teaching program, do not make the necessary planning while preparing the question, and clearly state that they do not consider the bulletin board.